

שנת התשנ"ב

הישיבה המאתיים ושלוש (ר"ג)

ביום כ' באדר ב' התשנ"ב (25 במארס 1992), בשעה 3.00 אחה"צ, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים א' אבנר, ש' אברמסון, ע' אורנן, ש' אירמאי, א' אמיר, י' בלאו (יו"ר), ז' בן-חיים, מ' בר-אשר, א' ברוידא, ג' גולדנברג, א' טל, י' יהלום, י' ייבין, א' מגד, ש' מורג, ע' עוז, א' פורת, גב"ע צרפתי, מ"צ קדרי וי' רצהבי; החברים-היועצים הגב' ש' בהט וה"ה מ' אזר, מ' עסיס, ר' סיוון וא' שמעוני; המנהל הכללי, הא' נ' אפרתי; עובדי האקדמיה הגב' ר' גורן, י' הבר ומ' זמלי והא' י' עופר. אורחים: הגב' צ' לוין ממכון התקנים הישראלי; בני משפחת מ' מיקס ז"ל.

- סדר היום:**
- א. הודעה על ישיבת בחירות והעמדת ועדה בוררת
 - ב. לזכר נפטרים: הא' ד' שליטין, מ' מיקס, ח"א גינזברג
 - ג. הודעות שונות (ברכות, אישור זיכרונות דברים, הצעה לדון בלעז בלשון העברית, הודעה על סגירת לשכת תל-אביב)
 - ד. ענייני מינוח (מתחומים שונים)
 - ה. אישור מילונים (עיבוד נתונים אוטומטי, גאודזיה, אנרגיה, צבעות, כימיה אורגנית, ביולוגיה מולקולרית)

א.

הא' בלאו: חברים יקרים, בחודשים הקרובים נקיים ישיבה לבחירת חברים חדשים לאקדמיה. כידוע לכם, כל שלושה חברים יכולים להציע מועמד לחבר או לחבר-יועץ, ולהגיש את הצעותיהם לוועדה הבוררת. אתם מתבקשים אפוא להגיש את הצעותיכם תוך שישה שבועות. אנחנו צריכים לבחור לנו ועדה בוררת, ואני מציע שיו"ר הוועדה יהיה סגן הנשיא, הא' בר-אשר, וחבריה הא' גולדנברג ופורת.

לוועדה הבוררת נבחרו הא' מ' בר-אשר (יו"ר), ג' גולדנברג וא' פורת.

ב.

הא' בלאו: הלך מאתנו פרופ' דן שליטין אשר ליווה את האקדמיה כחבר בוועדת האקדמיה למילים בשימוש כללי. יהי זכרו ברוך.
 בפתח הישיבה, לדאבוננו, הספדים לשני חברים אשר הלכו לעולמם. פרופ' אירמאי יספיד את חברנו משה מיקם ז"ל, ואני אשא דברים לזכר חיים אריה גינזברג.

הא' אירמאי:

לזכר משה מיקם ז"ל

ד"ר משה מיקם ז"ל (מהלך לשעבר) נולד בכ"ח בתמוז תרס"א (15 ביולי 1901) בעיר לבוב (למברג) בגליציה המזרחית, שהייתה אז חלק מהקיסרות האוסטרו-הונגרית ואחר כך חלק של פולניה. את לימודיו התיכוניים סיים בשנת 1919, למד באוניברסיטת לבוב לשונות קלסיות וערבית, וקיבל את התואר ד"ר לפילוסופיה על סמך מחקרו על תולדות העיר סיבריס שבדרום איטליה. בשנת 1928 קיבל תעודת הסמכה להוראה בבתי ספר תיכוניים. בשנים 1923 עד 1930 לימד בגימנסיה העברית בלבוב, ובשנת 1931 עד 1934 לימד במכון הגבוה ללימודי היהדות בברלין.

בשנת 1935 עלה ארצה, נתקבל לבית הספר הֶרְאֵלִי בחיפה כמורה לספרות ולתנ"ך, ושם לימד עד שנת 1966. תשע שנים, משנת 1966 עד 1975 לימד ספרות בסמינר למורים ע"ש א"ד גורדון בחיפה.

בשנת 1967 נבחר לחבר-יועץ באקדמיה ללשון העברית ולנציגה בוועדה המרכזית למונחי הטכנולוגיה המשותפת גם לטכניון בחיפה. הוא נפטר בכ' אלול תשנ"א (30 באוגוסט 1991), והותיר בת, גב' מרגלית בש הנמצאת כאן עתה, ונכדים. גב' בש היא מורה בבית הספר הֶרְאֵלִי בחיפה, והיא ממשיכה בכך את דרכו של אביה.

תחום עיסוקו המדעי היה בעיקר ביאור כתובים מן המקרא, השירה והסיפורת העברית ודידקטיקה של הספרות. מאמריו בתחום המקרא עסקו במילים ובביטויים בלשון המקרא, בדו-משמעות בלשונו של ירמיה, בפיענוח כתובים וביאורם, והם נתפרסמו בספר ניגור, בספר אורבך ובספר טור-סיני. מאמריו בספרות העברית דנו בשירת ביאליק, זלמן שניאור, ש' שלום ודוד שמעוני ובסופרים מנדלי מוכר ספרים וברנר. בדידקטיקה עסק במאמרו המקיף על דרכי ההוראה של הספרות. הוא גם ערך עריכה לשונית את התרגום (מערבית) של חוה לצרוס לאוטוביוגרפיה הרוחנית של אלגזאלי, שהיה אחד מגדולי הוגי הדעות המוסלמים.

עיקר תפקידו באקדמיה ללשון העברית היה חברותו בוועדה המרכזית למונחי הטכנולוגיה ובוועדותיה. הוא לא החמיץ אף ישיבה אחת של הוועדות למונחי הפסיקה, הבינוי העירוני והתכנון המרחבי, ועדות שהיה חבר בהן. הוא התבלט בהברקותיו הלשוניות השונות ובהערותיו שהעידו על השכלתו ההומניסטית הרחבה והידע הרב בתחומים שונים.

במיוחד יש לציין את חוש ההומור הידידותי שלו, הומור שהיה חלק מהשקפת עולמו, שהוכיח את יכולתו להסתכל באירועי החיים מתוך מרחק, וזאת בגישה של סלחנות חייכנית מתוך פילוסופיית-חיים של סובלנות.

הייתה לו אהבה עזה לספר וללשון העברית על כל רבדיה: הבלשני, הסמנטי, האסתטי, הפסיכולוגי והביבליוגרפי. בהוראת הספרות הצטיין, כדברי תלמידיו, בגישתו האובייקטיבית והפדגוגית שעזרה לו להפוך את תלמידיו לחובבי ספר. ואכן, הוא היה בעיקר מורה ומחנך, או, כפי שכינתה אותו אחת מתלמידותיו, "מורה המורים".

תלמידיו מזכירים עד היום את שלוש אהבותיו: אהבת האדם, אהבת הספרות והשפה ואהבת ההומור. אין פלא שחניכיו החזירו לו אהבה רבה, אהבה לאדם מקסים ולבבי, למחנך אנושי רגיש ולמורה מעולה.

יהי זכרו ברוך.

הא' בלאו:

לזכר חיים אריה גינזברג ז"ל

חיים אריה גינזברג – או H.L., כפי שכינוהו ידידיו, תלמידיו ומעריציו המרובים – היה מגדולי חוקרי העברית, המקרא והשפות השמיות הצפון-מערביות שבתפוצות, אם לא הגדול שבהם. האקדמיה ללשון הכירה במעמדו המיוחד, ובשנת התשכ"א בחרה בו כחבר-כבוד של האקדמיה. ומעשה שהיה כך היה. חוק האקדמיה מתיר לה לבחור עד רבע מן החברים מאנשי חוץ לארץ, ואכן בשנת התשט"ז נבחרו שלושה מגדולי החכמים שבתפוצות כחברים באקדמיה (היום כבר שלושתם אינם בחיים): שאול ליברמן ייצג את מחקר התלמוד, שלום שפיגל את הספרות וח"א גינזברג את הבלשנות.

עד מהרה התברר שחברות באקדמיה מחייבת עבודה והשתתפות בוועדים, וזאת כמובן אי-אפשר היה לתבוע מאנשי חוץ-לארץ. אולם אלו תפסו את מקומותיהם של בני הארץ, שעבודתם הייתה חיונית לאקדמיה. על כן שונה החוק ונסד מוסד "חברות כבוד". שלושת הגדולים, וביניהם כמובן גינזברג, נבחרו לחברי-כבוד, וכחבר-כבוד הוא נשא בשנת התשכ"ב הרצאה במליאת האקדמיה על "זוטות למילון המקראי" (זיכרונות האקדמיה ללשון העברית ט [תשכ"ב], עמ' 61–62).

אך קשריו של ח"א גינזברג עם האקדמיה – ועוד יותר לפני כן עם ועד הלשון, האקדמיה לעתיד, בעת שהותו כמשתלם באוניברסיטה העברית – לא היו "מוסדיים" בלבד. רשימת פרסומיו המפוארת פותחת בשני מאמרים שראו אור בכתב-העת של ועד הלשון (לשונונו א [תרפ"ח–תרפ"ט], עמ' 199–201; ב [תרפ"ט–תר"ץ], עמ' 35–36; 446) והעוסקים במילונות המקרא. ספרו הראשון, בלא ספק ספר מהפכני בזמנו, אשר עוד היום כדאי לעלעל בו, יצא על-ידי ועד הלשון העברית בארץ-ישראל כפותח את סדרת המחקרים הלשוניים בעריכת נ"ה טורטשינר (לעתיד טור-סיני) בשנת תרצ"ו. הספר בא לסכם את מחקריו הקודמים בתחום האוגריתית, ושימש קרש קפיצה לפרסומיו המאוחרים בשטח זה, כולל את ספרו קטן

הכמות ורבי-האיכות משנת תש"ו *The Legend of Keret - A Canaanite Epic of the Bronze Age*, שהוא לטעמי פרסומו החשוב ביותר של מלומד דגול זה, ספר שכמוהו כיון הישן, אשר אך השביח עם הזמן. ועוד אשוב לִסְפֵר חשוב זה בהמשך הדברים.

כל ימי חייו עקב בעין בוחנת אחר התפתחותה של לשוננו. אני זוכר מסיבה בירושלים, אשר נערכה בביתו של אחד מעמיתינו באוניברסיטה העברית לכבודו של H.L. כל הערב לא ניסה כלל להסתיר שהשיחות אינן מושכות את לבו. הוא היה מכונס בתוך עצמו, כאילו חי לו בעולם משלו, ובקושי אמר מילה או שתיים. אחדים מאתנו אף חשדו בו שהוא מנמנם במקצת. ואז הזכיר משהו את העברית החדשה. והנה פרופ' גינזברג נעשה פתאום כאילו אדם אחר. קשה אף לומר שהוא עמד במרכז המדברים, למעשה הוא היה המדבר היחיד. בשנינות ובחן האפייניים לו הוא התחיל מקונן על לשוננו, אשר לדעתו חדלה להיות עברית ונעשתה יידיש במעטה דק של עברית. גינזברג, איש המקרא המובהק, אשר כל שבילי הסגנון המקראי פתוחים היו בפניו, כאילו נתנתק מתקופותיה המאוחרות של העברית אשר השפעת היידיש ניכרת אף בהן, והעמיד בלהט נעורים מול העברית המודרנית את אספקלריית עברית המקרא, וכך נמצאנו כולנו חוטאים לעברית. וכל זה נאמר בהבנה האפיינית שלו ללשון בכלל ולעברית בפרט, תוך אהבה ותוך דאגה.

תלמידיו ומעריציו חלוקים ביניהם באיזה תחום הייתה תרומתו מכרעת יותר, והצדק עם כולם: הוא אכן השפיע בצורה מכרעת על תחומים רבים. רבים יאמרו ששטחו העיקרי היה המקרא, ואכן גם גינזברג ראה במחקר המקרא את פעולתו המרכזית. הוא עסק גם בביקורת גבוהה, וספרו על היסוד הישראלי במקרא יוכיח. אולם בעיקר הצטיין בפילולוגיה. ידועים ברבים שני ספריו, אנגלי ועברי, על קוהלת ועל דניאל, שטען בהם שקוהלת והחלק העברי של דניאל נכתבו במקורם בארמית ותורגמו לעברית. הסתמכות מדוקדקת על הטקסט חברה אצלו עם הברקות מפתיעות, לעתים משכנעות, לעתים אך מעניינות, אך תמיד מעוררות וגורמות הנאה רוחנית אמיתית. היה משהו מן המשותף בינו לבין נשיאה הראשון של האקדמיה ללשון, נ"ה טור-סיני, ומעניין ששניהם היו במיטבם כשעסקו בתרגום כתבי-הקודש. אך טור-סיני ייצג את התרבות הגרמנית-היהודית בעת דמדומיה בעקבות הירצחם של יהודי אירופה, וגינזברג ייצג את יהדות ארצות-הברית העולה, אם לא בתרבותה היהודית, הרי לפחות במשקלה הכלכלי.

מבין מחקריו המצוינים בתחום המקרא אורשה להזכיר את מאמרו "מבעד למסורת" (תרכ"ח [תרצ"ד], עמ' 208-223; ו [תרצ"ה], עמ' 543), שכשמו כן הוא: הוא השכיל לחדור מבעד למסורת המקרא ולגלות בה שכבות קדומות ורובדי לשון הקודמים למסורה. למשל, בהעמדה עדינה ביותר של בניינים מצויים ובניינים שאינם מצויים משורש מסוים הוא קובע מה הייתה הצורה הקדומה של אותם הפעלים לפני שנקבעו במסורת.

הכול יודו גם במעמדו הרם כחוקרן של השפות השמיות הצפון-מערביות. ייחודו בקהילה המדעית משתקף למשל בעובדה שהוא הוזמן לתרגם את החומר הארמי והאוגריתי באוסף *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament* של פריצ'ארד (J. B. Pritchard). בחירה טובה יותר לא יכלה להיות. הייתה לו הבנה עמוקה לאפיון מבנן וחלוקתן של השפות השמיות הצפון-מערביות בכלל והארמית בפרט. מאליו מובן

שבשחזורים ואפיונים היסטוריים מעין אלו בקושי יימצאו שני מלומדים המזדהים ממש בדעותיהם. אך הכול חייבים להתמודד עם טיעוניו והברקותיו של גינזברג, ואין דומה תפיסתנו בתחומים אלו לפני שהביע גינזברג את דעתו, למה שאנו חושבים כעת בהשפעת דבריו המאירים.

ואשר לבלשנות העברית, איני יכול להימנע מלהזכיר שני מאמרים מוקדמים דווקא, המשקפים את H.L. במיטבו: האחד כבר הזכרתי קודם, והוא מאמרו "מבעד למסורת", והשני, שראה אור בשנת תרצ"ג ובגרמנית דווקא (Zu den Dialekten des "Talmudisch-Hebräischen", *MGWJ* 77, pp. 913-929), מאמר מבריק שהשכיל בו להעביר את תפיסתו הפילולוגית של גדול חוקרי התלמוד, י"נ אפשטיין, לפסי הבלשנות ההיסטורית.

לטעמי, התחום שבו היה ונשאר המורה הדגול של כולנו הוא האוגריתית. לשון זו, שמבחינה ספרותית כה דומה לעברית המקרא, ונמצאה היא מתפרשת על ידי המקרא ומפרשת את המקרא, מובנת לנו במידה גדולה הודות ללמדנותו, לשכלו הישר ולהרגשת המקצב המופלאה של גינזברג. טלו את ספרו הנזכר על כרת מלפני 46 שנה: מחקרים אין-סוף פורסמו על שיר-עלילה זה; אך לעתים במקום לתקן אך קלקלו את המקצב החיוני כל-יך להבנת העלילה, והתעסקו בפירושים ובפירושי-פירושים למילים קשות, במקום להתרכז בחלק המובן. איש מבין החוקרים לא ניחן בצירוף הנדיר של הבנה לשונית מעמיקה וחוש מקצב, כפי שמגלה גינזברג. לדידי, ספר נפלא זה נשאר הספר החשוב ביותר הודן בכרת, ויישאר תמיד ציון דרך במחקר האוגריתית. הלך מאתנו חוקר דגול, אשר הטביע את חותמו על מחקר המקרא, העברית, הארמית והאוגריתית. הלך מאתנו חוקר דגול של העברית. יהי זכרו ברוך.

ג.

הא' בלאו: אפתח את חלקה השני של הישיבה בברכות לא' עמוס עוז, שנבחר לחבר האקדמיה ומשתתף לראשונה בישיבת המליאה. לפני שנתחיל בענייני המינוח עלינו לאשר את זיכרונות הדברים של ישיבות המליאה קצ"ח, קצ"ט, ר"א ור"ב. האם יש הערות על זיכרונות הדברים האלה?

זיכרונות הדברים של ישיבות קצ"ח, קצ"ט, ר"א ור"ב אושרו.

הא' מגד: אני חושב שהגיעה השעה שהאקדמיה תקדיש ישיבה לעניין הלעז. אני בדרך כלל לא פוריסט ולא איכפת לי שטלפון ייקרא טלפון ולא שחרחוק. שהטלוויזיה לא תיקרא "ישורנו" ולא "מקרוב", כמו שהציע פעם משה שמיר. אבל אני חושב שאנחנו עדים פה למכת מדינה מסוכנת, פשוט זיהום אוויר רציני שמוכרחים לעשות משהו נגדו. מי שעוקב אחרי מודעות הפרסומת והשלטים וגם אחר התקשורת האלקטרונית רואה שבזמן האחרון הלעז הולך וכובש יותר ויותר עד כדי אבסורדים גמורים.

למשל, מוצר מסוים, פופולרי מאוד, נקרא פרוזן יוגורט. אנשים רבים, אנשים פשוטים מן העם קוראים לזה פְרוֹזֵן יוגורט (שהרי השם אינו מנוקד). יוגורט נחא, אבל מדוע פרוזן יוגורט, מה רע ביוגורט קפוא?!

או שמסעדה של אגודת העיתונאים תיקרא בשם ניוס (News), או שהוצאת ספרים של ספרים בעברית תכריז על שוק ספרים בשם ספר מרקט, וכך הלאה וכך הלאה. אני יכול להביא דוגמאות בלי סוף. אפילו קיבוץ דתי שיש לו בית-חרושת בוחר דווקא בשם נקניק דיאט לאחר ממוצרו.

כדאי להקדיש לעניין ישיבה מיוחדת ולראות מה יכולה האקדמיה לעשות ומה היא צריכה לעשות.

הא' אמיר: ראשית, עוד השלמה אחת להצעתו של מר מגד: אם נקיים דיון, אני חושב שצריך לדון גם בליעוז של התחביר העברי ושל הניסוחים העבריים בכל כלי התקשורת. זו מכה קשה יורדת חדרי בטן אולי עוד יותר.

אבל אני מבקש להעלות עניין אחר. אין אנו זוכים במיוחד לשבח ולמוניטין בכלי התקשורת למיניהם, ודווקא משום כך היה מצער למצוא שיצא שמנו לגנאי בקשר לפרשת קיומה או חללונה של לשכת תל-אביב והעסקתה או פיטוריה של הגב' נורית רייך. לא קיבלנו שום מידע, לא ידעתי מה להשיב לאנשים שהעירו על כך בעקבות פרסומים בעיתונות. היוקרה היא הנכס היחיד שנושא עמו חבר מן המניין באקדמיה בצאתו אל בין הבריות. יוקרה זו נפגמה במידה מצערת, ורציתי לדעת אם אפשר לקבל מידע בנושא הזה.

הא' בלאו: לא נוכל לדון בדבר היום, משום שאיננו כלול בסדר היום. עקרונית העניין שייך למנהלה, אך אם החברים מבקשים, נוכל כמובן לדון בו בישיבה אחרת.

הא' אמיר: אין זו שאלה של דיון אלא שאלה של מידע, וראוי שיימסר המידע הזה כבר עכשיו. שנית, הואיל וההנהלה אינה מזינה את החברים בשום מידע על שום דבר, פרט לסדרי יומן של ישיבות כפעם בפעם, אולי כדאי היה גם להנהיג שיצא מדי פעם ידיעון או חוזר כדי להביא לידיעת החברים מה בעצם קורה במוסד הזה.

הא' בלאו: בסדר, אני אמסור הודעה בסיסית על אשר קרה בקשר לתל-אביב. הלשכה בתל-אביב הייתה במשך שנים באוניברסיטת תל-אביב. לפני שנה וחצי הודיעה אוניברסיטת תל-אביב שאין אנחנו יכולים עוד להמשיך ולשכון באוניברסיטת תל-אביב. במשך כשנה ניסינו להעביר את הגזרה ולא הצלחנו. בד בבד עם זה ניסינו גם להשיג מקום באוניברסיטת בראיילן. גם בעניין זה נתגלו קשיים, לא רק קשיים חיצוניים אלא, למרבה האירוניה, גם קשיים פנימיים: היו בתוך הלשכה עובדים אשר התנגדו להעברה לבר-אילן. על כל פנים, כאשר קיבלנו את ההצעה מבר-אילן היא לא נראתה לנו, כי הייתה לתקופה קצרה.

הבעיה היא שהפעילות בלשכת תל-אביב היא בהיקף של משרה וחצי. אם נצטרך לשכור

לשכה בשוק החופשי, פירוש הדבר יהיה שההוצאות תהיינה כפולות, ומובן מאליו שאין לזה הצדקה.

בחודש נובמבר 1991 הועברה אפוא הלשכה לירושלים, ואנחנו מגסים – ואני חושב שגם מצליחים – לקיים את הלשכה מכאן כפי שקיימנו אותה בתל-אביב. אני עצמי הייתי מופתע באיזו מידה הדבר פועל. גם אנד, למשל, איננו מקיים אלא לשכת מודיעין ארצית אחת, שפונים אליה מכל הארץ. אין כל טעם לקיים לשכות בערים שונות כדי להשיב לשאלות הציבור. בחודשים שעברו ראינו שאין לנו בעצם צורך בלשכה בתל-אביב. מבחינות רבות אפשר לומר שחסד עשה לנו הקב"ה בכך שהוצרכנו להעביר את הלשכה.

הא' אירמאי: בהזדמנות זאת רצוני להודיע שהאקדמיה קיצצה שלושת רבעי תקן בלשכת חיפה, וממילא גם הטכניון קיצץ שלושת רבעי תקן, ובכך ירדה פעילותנו משלושה וחצי תקנים לשני תקנים. הדבר הזה צמצם מאוד את אפשרויות העבודה שלנו.

הא' בלאו: אין אנו דנים עתה בנושאים אלו. ביקשו ממני למסור מידע ומסרתי. אין פירוש הדבר שנמשיך לדון בזה עכשיו.

הא' ברוידא: אני מבקש לתת לי בישיבה הקרובה אפשרות להסביר מדוע אני שוקל התפטרות מן האקדמיה. האקדמיה מכובדת בעיניי, ובמיוחד כל חבר וחבר באקדמיה, אבל לדעתי האקדמיה איננה שומרת על כבודה בתור אקדמיה ואיננה ממלאת את תפקידה בחיי הלשון בארץ. אנמק מדוע עברו מחשבות זרות כאלה במוחי.

הא' בלאו: אני מקווה שבינתיים המחשבות הזרות יעברו...

הא' מורג: היו פרסומים שונים בעיתונות שלא הוסיפו כבוד לאקדמיה. אני מבקש שבפעם הבאה יימסר לנו מידע על תגובות האקדמיה לפרסומים האלה.

ד.

הא' בלאו: אנחנו מגיעים עכשיו לענייני מינוח. ואלה המונחים שיידונו, כפי שהם רשומים בהודעה למליאה:

מונחי הנדסה כימית ותרמודינאמיקה

1. החֶסְנָה, אֶחְסוֹן – storage

האם לקבל את השורש א־ח־ס־ן ונגזרותיו? במילוני האקדמיה (ספרנות, קשר ואלקטרוניקה, עיבוד נתונים – מהדורת ארעי) נקבע לעולם רק החֶסְנָה. בכמה מן המילונים ובלמד לשונד (קנב) הודגש: "הֶחְסִין – [לא: אֶחְסוֹן]".

2. אִי־הֶשְׁגוּת – unattainability

במילון הפסיכולוגיה הישן נקבע: הֶשֶׁג – attainment.

מונחי התחבורה בדרכים

3. רֶכֶב־קָרוֹן - van

מונחי עיבוד נתונים אוטומטי

4. תְּחִקוּר? תְּדְרוּךְ? - interrogating, debriefing

תְּדְרוּךְ = briefing. השאלה היא אם יש צורך לקבוע מונחים נוספים ל-debriefing ול-interrogating.

באוצר אונסק"ו נקבע: תְּדְרוּךְ - briefing, תְּחִקוּר - debriefing. לאחרונה עלה הנושא מחדש בתחום עיבוד נתונים אוטומטי.

5. בְּטִיחוֹת כָּשֶׁל - fail safe

המונח מציין בטיחות מכשיר בעת כשל בפעולתו.

הגב' צפורה לוי, ראש יחידת העריכה במכון התקנים וחברת הוועדה המרכזית למינוח טכנולוגי, מציינת שבתקנים הישראלים משמש המונח בְּטִיחוֹת כָּשֶׁל, ולדעתה כך עדיף.

מונחים אחרים

6. טְפוּל - manipulation

הגב' צפורה לוי שואלת איך נבחין בין manipulate לבין care for או handle. לדעתה יש לקיים את טְפוּל (שנדחה בוועד המשותף) כדי לציין manipulate. יש צורך בפועל מיוחד לציין טיפול הנעשה בחומר מסוים ללא שינוי בגופו, להבדילו מטיפוּל (אגב שינוי).

7. הֶסְבָּה, הֶסְבָּה - retrofit

הא' ש' הופמן, ראש מדור עריכה ומינוח בצה"ל וחבר הוועדה המרכזית למינוח טכנולוגי, מערער על החלטת שני הוועדים. בעוד שהמונח הֶסְבָּה (conversion) מעיד על שינוי משמעותי במטרה וביעד של השימוש המקורי במכשיר או בהתקן כלשהו, הרי שהמונח retrofit בא לציין שיפורים שנעשים בהתקן כדי לייעל את תפקידו המקורי. בתעשייה האווירית מקובל המונח הֶסְבָּה. הצעות אחרות: אֶשְׁפּוּר, אֶשְׁפּוּץ, שְׁתָּאוּם.

8. תְּדָמוֹת - imaging

במונחי הפסיכולוגיה אושר תְּדָמוֹת [ש"ע] - imagery

המונח diagnostic imaging משמש גם בתחום הרפואה, כשם כולל לענפים האלה: רנטגן אבחנתי, אולטראסאונד, טומוגרפיה מחשבית ועוד.

מונחי הגאודזיה

9. צְפוּי חֲרִיתָה - scribe coating, scribing coating

חריתה בתי"ו נקבע על פי מונחי הימאות, שבהם נקבע "רצפת חריתה - scribe board". הגב' צפורה לוי שואלת מדוע לא חריטה בטי"ת כמקובל במילונים לסרטוט, מכונית, טכניקה.

השאלה הראשונה שאנחנו דנים בה היא שאלת החסנה ואחסון. השאלה פשוטה: האם נסתפק במונח החסנה או נשתמש לצדו גם במונח אחסון?

הא' אירמאי: האקדמיה אישרה בשביל המושג storage את המונח החסנה ובשביל המקום שבו מאחסנים מידע במחשב - הַחֶסֶן. אבל בציבור מקובלת זה שנים הצורה אחסון באל"ף. מאחר שהשימוש הזה מקובל מאוד, ומכיוון שהאקדמיה אישרה חידושים דומים כמו אֶתְזוּר מִידָע, אני מציע לאשר בצד החסנה גם אחסון.

הא' ברוידא: אני חושב שהרבה דברים שנתקבלו כביכול בציבור חדלו אחר כך מן השימוש ונעקרו. זה אחד הדברים שכדאי לעקור. אחת הסיבות היא שלאחסן מתערבב עם לאכסן, במיוחד בהיגוי שלנו. לכן אני מציע שישאר המונח החסנה בלבד, ונוותר על המנהג של הוספת אל"ף ללא צורך, מנהג שנתרחב מאוד. כדאי שייודע הדבר לעיתונות בחזר מיוחד של האקדמיה. העיתונות היא המקור החשוב להפצת הלשון, וגם כמובן לקלקול הלשון. אם יתקבל הדבר בעיתונות אפשר יהיה לעקור את האל"ף ולהשאיר את הצורה הפשוטה: החסנה, החסין.

הא' קדרי: הבקשה והפנייה באות מן העיתונות ומן הוועדה שאזוניה קשובות למה שמתרחש בציבור, ואין זו סיבה להתנגד לחידוש. יש טעמים נוספים לקבל את הצורה אחסון. הצורות המיוחדות הנוטות בבניין פיעל נוחות יותר בכל המובנים מן הצורות הבאות בבניין הפעיל או בבניין אחר. אין לראות בתוספת האל"ף תוספת זרה וחידוש מהפכני, הרי אנחנו מקבלים את הצורה אפעלה לצד הפעלה, ומשתמשים בשתייהן לשם בידול משמעותיות. כשם שאנחנו מבדילים בין הזעקה ובין אזעקה ובין התרעה ובין אתרעה, נוכל לקבל גם שמות אחרים הפותחים באל"ף.

הא' אורנן: גם אני מציע לקבל את השורש א-ח-סין, מן הטעם שהשורש ח-ס-ן משמעו בדרך כלל אחר לחלוטין, כגון בשמות חוסן, חסון או חיסון בחידושי ימינו. המילה מחסן יוצאת דופן ואיננה מתאימה למשמעות זו. ומה רע באחסון? רבותי, זה לא לועזי, לא בהשפעה זרה, זאת יצירה ממש מקורית!

הא' ברוידא: בכל השפות יש מובנים שונים לגמרי למילה אחת. דרך אגב, גם המילה magazin היא מילה שמית במקורה, והיא מקבילה למילה מחסן.

הא' אורנן: אבל הדובר מפרש את המילים כגזורות מאותו השורש, ואילו אחסן הוא שורש עברי מקורי, יצירת העם. למה לאסור על זה? מה טעם להילחם בדברים האלה?

הא' אבנר: גם אני רוצה לתמוך בהצעה לקבל את שתי המילים, ואם לקבל אחת – נעדיף את אחסן. ולא בגלל סגולות היתר של ההצעה עצמה, אלא מכיוון שאני פסימי יותר מהא' ברוידא. אני מכיר את המילה אחסן עשרות שנים, היא משמשת בפי הציבור ואין בה סתירה זועקת לשמים לרוח הלשון. אין אנו צריכים להשים עצמנו דון קיחוטים ולהילחם בה, אחרי שניסינו להילחם בה בפרסומי האקדמיה ובלמד לשונך ולא הועלנו כלום. יש צורך שהאקדמיה תשפיע יותר על מה שקורה בחיים; ודאי לא נצליח "להלוך נגד החיים".

הא' מגד: גם אני חושב שמעבר לכל ויכוח עקרוני, אין שום אפשרות מעשית לשרש את המונח אחסון, שכבר נכנס כל כך יפה לשפת הדיבור והכתיבה. יש לקבוע אותו כמונח יחיד.

הא' פורת: אולי אינני יוצא די בין הבריות, אבל מימי לא קראתי ולא שמעתי את הצורה החסין.

הא' בן-חיים: כל אחת משתי המילים מוצדקת מבחינה מדעית. אני חושב שאפשר להצדיק הכול על פי הדקדוק, ולא זו הבעיה. האקדמיה צריכה לחוות את דעתה מהו השימוש הנוח, האסתטי והיפה ומהי התועלת שתצמח ללשון מכל שימוש. אחת הבעיות בלשון דורנו היא השתלטותו המוחלטת של בניין פיעל על הלשון, וריבוי השורשים המרובעים קשור בכך. שימוש בשורשים מרובעים ממית הרבה מן המשקלים שניתן היה להשתמש בהם, שהרי המרובעים מאפשרים שימוש רק בפיעל ובהתפעל.

אני קורא לפעמים בעיתון ואינני מבין מה ההבדל בין אזכור ובין הזכרה. המונח אזכור נוצר אך ורק למטרה טכנית, אך השתלט על הלשון, והוא גורם לה דלדול. תפקידה של האקדמיה איננו לקבל את שקבע הציבור, אלא לחוות דעתה בשאלות הלשון, ולקבוע קביעות שהציבור ינהג לפיהן. יש לשקול אם המילה נחוצה, במה היא פוגעת בלשון ואיזו מילה אסתטית יותר. יש בינינו סופרים שוודאי יוכלו להביע דעתם בעניין זה.

הא' אירמאי: ברצוני להסביר את שימושו של המושג בתחום עיבוד נתונים. המילה הלועזית storage או store חודשה בתחום המחשב, ומשמשת במקום המילה memory. הציבור עדיין נוהג לדבר על הזיכרון של המחשב. זה עשר שנים שאין משתמשים יותר במילים memory וזיכרון, מכל מיני סיבות טכניות, אלא במילים storage או store, כי המידע נמצא, כביכול אָגור, במחשב. חברי הוועדה רצו לקבוע לפעולה את המונח אחסון, ואני אמרתי שהמילה לא אושרה על ידי האקדמיה. בדאבון לב הם קיבלו החסנה, החסין, בשביל הפעולה; והָחֶסֶן בשביל המקום שבו הדבר נעשה. אבל אין תימה שכל הציבור אינו מכיר את הצורה הזאת. זה שנים אומרים אחסון, והאקדמיה נלחמת מלחמת שווא לעקור את השימוש הזה. הצָעָתִי היא לקיים את שתי המילים, ואחת מהן תמות מות ישרים.

הא' רצהבי: לבעיה הכללית של השורשים המרובעים צריך להקדיש ישיבה מיוחדת. במקרה שלפנינו יש להתיר את אחסון בדיעבד, שכן מצויות בלשון צורות מקבילות: אפטרה והפטרה, אזכרה והזכרה.

בעיה שנייה העולה פה היא בעיית ההגייה. אנשים מתקשים להגות את הה"א, והוגים אָחֶסֶן, שלא לדבר על הקושי בהגיית החי"ת. במצב כזה מוטב להתיר בדיעבד לומר אחסון.

הא' בר-אשר: יש בדיעבד ויש מלכתחילה, אך כל ה'בדיעבד'ים מצטרפים ל'לכתחילה' אחד גדול. האקדמיה עשויה למצוא את עצמה מטה את לבה למה שבא מבחוץ ונמצאת מרחיקה וממיתה הרבה מאוד צורות אחרות, כפי שאמר פרופ' בן-חיים. אפשר לוותר

ולאשר מילה אחת או שתיים, אבל בקצב של מילה או שתיים לישיבה אפשר להגיע למאות מילים, וצריך לדעת לאן אנחנו מוליכים את העברית.

תמהתי עוד תמיהה: שמעתי מרבי יהודה רצהבי שהוא מוכן להתחשב בזה שאנשים אומרים אַחְסִין במקום החסין. לפי דעתי צריך להיזהר מפני דבר כזה. אפילו אם המציאות היא שהכול "מכתכים" ואיש אינו מהדהד ואינו מתחתת, בכל זאת אני סבור שהאקדמיה צריכה להיזהר מנימוקים כאלה.

ועוד הערה: צריך להיות ברור לחלוטין שברגע שהחלטנו על אחסון קיבלנו גם את הפועל אחסן, שהרי אין להפריד את הפועל משם הפעולה. הוא הדין למילים אחרות הרשומות להלן, כמו תדמת ותדמות וכך גם תחקור ותדרוך.

הא' בלאו: יש לנו אפוא שלוש הצעות. יש הצעה אחת שיש לה חסרונות גדולים, והיא לקבוע שני מונחים (כהצעת הוועדה המקצועית). אין אנחנו זקוקים לשני מונחים, ומדוע נקבע שני מונחים שיריבו זה בזה כדי שאחד יישאר בחיים? ההצעה השנייה היא הצעת ועד המינוח לקבוע החסין והחסנה, וההצעה השלישית היא לקבוע אחסן ואחסון.

הצבעה

- 7 - בעד החסין, החסנה בלבד
- 9 - בעד אחסן, אחסון בלבד
- 10 - בעד שני המונחים

הוחלט לקבוע "החסנה", "אחסון" (הפועל: החסין, אחסן).

הא' בלאו: המונח הבא הוא unattainability. שתי האפשרויות העומדות בפנינו הן אי־השגות או אי־השג.

הא' אירמאי: אני רוצה להסביר במה מדובר. המילה הישג ברורה ולית מאן דפליג. אנו עוסקים כעת בדבר שבכות. ה־attainability היא היכולת להיות מושג, וההפך ממנה היא אי היכולת להיות מושג. מה הכוונה? אין אנחנו מסוגלים להוריד את הטמפרטורה ולהגיע עד האפס המוחלט. האפס המוחלט הוא מושג פסיקלי ובו נפסקת כל תנועה. עד היום הצלחנו להתקרב אליו בכדי רבבית של המעלה, אבל להגיע לאפס הזה עצמו אי אפשר, וזה הפך לעיקרון. היעדר היכולת הזאת, לא שאין משיגים אותה אלא שאי אפשר להשיגה, היא ה־unattainability. מכאן שהכרח שהמונח יסתיים ב־ות. אפשר לקבוע אי־השגות או אי־השגות, אבל לא אי־השגות!

הא' אמיר: יכול להיות שכאן לא תהיה ברירה אלא לנטוש את המושג של ההשגה ולהיעזר בפועל נבצר. שומעים הרבה את המילה היתכנות במשמעות יכולת של הדבר להיות אפשרי. באותו אופן אפשר לומר נבצרות, מלשון 'נבצר ממני הדבר'. כאן נבצרות היא האפס המוחלט. מי ייתן והרבה אפסים יהיו נבצרים מאתנו.

הא' ברודא: הצורה הזאת היא זרה ומוזרה ואינה אידאלית בלשון העברית. לכן, כשם שחידשנו את המילה נְגִישׁ בשביל accessible, אפשר לחדש נְשִׁיג בשביל attainable. השורש של להשיג ושל הישג הוא נ-ש-ג, ולכן התואר הוא נְשִׁיג והתכונה היא נְשִׁיגות.

הא' אירמאי: הצרה היא שהשורש נ-ס-ג תפוס במשמעות אחרת לגמרי.

הא' ברודא: אכסון בכ"ף ואחסון בחי"ת זה טוב, וזה לא טוב?

הא' אבנר: יש מי שמבחין בהגייה בין חי"ת לכ"ף, אבל אין מי שמבחין בין שי"ן לסמ"ך!

הא' טל: בעת יצירת מונחים עבריים אין התחייבות מוחלטת למצוא מילה אחת כנגד כל מושג הנאמר בשפה זרה במילה אחת. זהו שרציתי לומר. אין לי הצעה מתאימה, אבל רציתי לגאול את עצמנו מן הכפיפות הזאת למילה האחת.

הא' פורת: המילה נְגִישׁ שהזכירה מר ברודא, נוח לה שלא באה לעולם. כבר אפשר לראות את הצרות הצרורות שהיא גורמת, מפני שהעם אומר נגישות ומתכוון לגישה. אנחנו חידשנו את נגישות בשביל אפשרות הגישה, accessibility. ומה קורה? קורה שבמקום גישה אומרים נגישות.

מכשלה כזאת עלולה להיות טמונה גם במילה כגון נשיגות או אי הישגות. תחילה תשתגר המילה הישגות, ואחר כך ישתמשו בה במקום הישג. קשה לצפות איזו מילה תצליח ואיזו לא, וייתכן שדווקא המילה המשונה תתפשט. לכן אני תומך בהצעת הא' אמיר לקבוע מילה אחת כגון נבצרות. ההצעה יפה מאוד בעיניי.

אפשר לחשוב גם על צירופים. דבר שהוא בהישג היד (ובקיצור: בהישג) הוא attainable. גם התכונה תהיה בהישג היד, וההפך – לא בהישג יד.

הא' קדרי: נבצרות מציינת חוסר אפשרות של אדם מסוים, ואילו כאן מדובר בדבר שאי אפשר כלל להשיגו.

הא' טל: אנחנו עוסקים פה במונחי תרמודינמיקה; עשרה אנשים ועוד שתי שוליות זקוקים למונח החד-מילי הזה... התרמודינמיקאים יכולים לומר בלתי ניתן להשגה או כל צירוף כזה.

הא' אירמאי: כל מהנדס או פיסיקאי לומד את זה, ומדובר אפוא באלפי אנשים. הם אינם יכולים לומר בלתי ניתן להשגה.

הא' טל: זוהי רשימת מונחים מקצועית, ואנחנו מעסיקים את עצמנו ישיבות שלמות של המליאה במונחים מקצועיים, שמעטים נזקקים להם.

הא' אורנן: להפך, זאת הזדמנות לאקדמיה להפיץ את החלטותיה. כיוון שיש רק מספר לא גדול של אנשים הנזקק למונחים, אם נגיע אליהם הם ישתמשו בהם. אני מעיד בפניכם על עמיתים שלי במדעי המחשב המבקשים מונחים בעברית, כי הם באים ללמד. אלה לא המהנדסים היושבים בבתי התכנה, אלא המורים שיִלמדו את הרבים.

הא' גולדנברג: אנחנו עוסקים הרבה בעניינים של מונחים טכניים, מתוך רצון שהעברית תשמש כלשון המינוח הטכני. המומחים העוסקים בתחום המקצועי יכולים גם להתבטא בלשון זרה. המאמץ הגדול ורב השנים הניב פרות חשובים: המינוח הטכנולוגי והמינוח המדעי התפשטו בבתי הספר, באוניברסיטאות וגם בקרב המומחים. העברית הייתה ללשון שאפשר להתבטא בה גם בנושאים מדעיים וטכניים שונים.

אחת הבעיות שיש במונחים שלנו הייתה הדרישה למשקל שיביע דבר שאפשר לעשותו או דבר שאפשר להשיגו, ומשקל קטיל יחד לכך (נְגִישׁ, אֶכִּיל וכיוצא באלה). מלכתחילה לא היו בעברית, ולא בשפות אחרות, ביטויים מיוחדים למשמעות הזאת. גם בלשונות המערב הצירופים האלה התחדשו במשך השנים. בלשון כמו אנגלית השיטה הזאת של צירופים קלה יותר ובעברית יש קשיים קצת יותר גדולים, אבל המונחים האלה נחוצים.

אם אנחנו רוצים שהעברית תשמש בכל צורכי החיים אנחנו צריכים למצוא להם מילים עבריות. הדבר מצריך לפעמים יצירה של צורות מיוחדות שלא היו קיימות מראש. אני זוכר שרבים עוררו את השאלה מדוע צריך שְׁבִיר, והלוא אפשר לומר נְשָׁבֵר! אבל התברר שיש צורך להבחין בין השניים: נְשָׁבֵר יכול להיות גם דבר שנשבר בפועל, אבל שְׁבִיר הוא דבר שעלול להישבר.

תמיד יש סכנה שמילים טכניות ייכנסו לשימוש הכללי יותר ממה שנחוץ. זו נטייה הקיימת ככל שהידיעה הטכנית והבקיאות בתחומים שונים מתפשטת בציבור, גם במונחים חדשים וגם במונחים ישנים. גם כמה מבעלי הסגנון בשפות אחרות עמדו על כך שמונחים משפטיים, מונחים משרדיים ומונחים מדעיים נכנסים לשימוש כללי בלשון.

לתופעה הזאת, שהיא תופעה של התנהגות לשונית חברתית, אין קשר מיוחד לחידושים לשוניים. אם מישהו משתמש בשימוש יום יומי במושג משפטי מיוחד יש כאן פגם סגנוני, גם אם זו מילה עברית מקדמת דגא. יש כאן התהדרות במלומדות ובמומחיות.

הבעיה העומדת לפנינו עכשיו היא פרוזאית למדי. אין זאת הפעם הראשונה שה-ability הזה גורם צרות בחידושי מילים עבריות. צריך למצוא לזה פתרון, ובכך אני מציע שנתרכז. בכל פעם שיש צורך לחדש מונח מקצועי מפורט עולה הטענה בשביל מה זקוקים לזה. אין-זו טענה: מי שזקוק, זקוק; ומי שאינו זקוק, אינו זקוק. וגם הוא סופו שיאמץ את המונח בשיחה ליד השולחן כשהוא מדבר בעניינים אחרים.

הא' בן-חיים: מדובר פה בשם מופשט. מן הסתם יש גם תואר, תכונה של הדבר. איך נאמר את זה? אני רוצה לשמוע מה חשבה הוועדה על כך. אם השם המופשט הוא אי-הישגות, התואר יהיה אי-הישגותי. האומנם יש מקום לחידושים כאלה? גם המשקלים קטיל וקטילות שהוזכרו פה גרמו מהומה בעברית. כשאדם אומר "שבירותו של כלי מדאיגה אותי", קשה לדעת אם הכלי שבור כבר או שהוא עלול להישבר. פירושו של דבר שבחידוש מילים צריך לתת את הדעת על בעיית התוצאות של החידוש. חשוב שהאקדמיה תחדש מילים עבריות לצורכי החיים, ובפעולתה זאת כבר גאלה את העברית ונתנה לה אפשרויות הבעה בכל התחומים. אבל יש גם לשאול איזו עברית האקדמיה רוצה. האם צריך תמיד להתאים את העברית לאנגלית מילה כנגד מילה? הלוא יש גם שפות אחרות בעלות מבנה אחר ודרכי הבעה אחרות! לא כל דבר אפשר להגיד בלי לפגוע בשפה במקום אחר.

הא' עסיס: חשבתי להציע אי-מושגות ולא אי-הישגות, שהרי המונח מתייחס לְדָבָר ולא ליכולת שלנו להשיג אותו: הדבר הוא בלתי ניתן להשגה. ולכן אני מציע unattainable – בלתי מושג; unattainability – אי מושגות. גם הצעת מר אמיר, נכצרות, נראית לי סבירה.

הא' מגד: אני רוצה לתמוך בהצעה של אהרון אמיר ולומר שהמונח יכול לשמש לא רק בתחום התרמודינמיקה, אלא גם בתחומים אחרים ובחיי היום יום. אני שמח על כך, ולא איכפת לי אם יתפתח גם שימוש מטפורי, כמו שקורה להרבה מונחים. טוב שזה כך. והערה עקרונית: כאשר אנחנו מוצאים בלועזית תחילית של שלילה (im, in, un), אנחנו נמשכים לתרגמה בביטוי עברי של שלילה כגון אי- או לא או בלתי. זו איננה נטייה טובה. עדיף למצוא מושג חיובי. וזאת סיבה נוספת לקבל את ההצעה נכצרות.

הא' אירמאי: ההצעה נכצרות באמת נשמעת טוב מאוד, אבל השאלה היא כיצד נתרגם את attainable. במקרה כזה, כשיש צמד של ביטוי חיובי וביטוי שלילי, אין ברירה אלא לקבוע צמד כזה גם בעברית.

לפני כמה שנים חידשנו את המילה הַנִּיעָה (מוטיבציה). על משקל זה אני מציע לקבוע בשביל unattainability – אִי-הַשִּׁיגָה, וההפך הוא הַשִּׁיגָה. כך ניצור את צמד המילים הנדרש, במשקל שהגוף הזה אישר אותו ומצא אותו יפה למטרתו.

הא' ייבין: אם דנים באי-הישגות לא מוכרחים לנקד בפתח, אפשר לנקד אִי-הַשִּׁיגָה, וכך המילה תהיה יותר דומה למילה הישג. נקבע את המשקל על פי המילה היכרות. הַשִּׁמְעוֹת אווניים שבמקרא (יחזקאל כד, כו) היא כנראה צורת סמיכות של הַשִּׁמְעָה. אין הכרח לקבוע את המשקל לפיה.

הא' ברודיא: הטוב ביותר היה לקבוע מונח בן שתי מילים, נמנעות ההישג. אבל אני

מבין שאנשי המקצוע אינם רוצים מילה מורכבת. נבצרות היא הצעה יפה, משום שהשורש נמצא בתנ"ך, אלא שאיננה מתאימה לעניין. נבצרות פירושה inability, דבר שאתה אינך מסוגל, אינך יכול. אבל זה לא שייך ל-attain, שפירושו להשיג את הדבר. על כן ההצעה לא תיתכן, ובמיוחד כשחסר המונח החיובי המנוגד. אני מציע לשקול שוב לחזור ללשון הישג. אני מציע נשיגות, אבל אפשר לחפש גם מילה אחרת מאותו השורש.

הא' צרפתי: אני רוצה לצעוד צעד אחד קדימה מדברי מר ברוידא שהציע להגיד נמנעות ההישג, אך נרתע מצירוף בן שתי מילים. אפשר להגיד פשוט נמנעות. בזה נקיים את אחד הכללים הגדולים שהנחו את ועד הלשון מראשית ימיו: הטוב במילה חדשה – אם איננה חדשה. נמנעות הוא ביטוי מימי הביניים. האפס המוחלט הוא נמנע, ולכן הנמנעות היא האפס המוחלט.

הא' בלאו: ניגש עתה להצבעה. ראשית נעמיד להצבעה את שני המונחים נבצרות ונמנעות ביחד.

הא' אזר: אני חושב שאנחנו צריכים להציע זוג מונחים, חיובי ושלילי. אני מציע שבן זוגו החיובי של נבצרות יהיה בר-השגה.

הא' אירמאי: בר-השגה הוא שם תואר, ואנחנו זקוקים לשם עצם המביע תכונה.

הא' פורת: אפשר אפוא לומר אפשרות ההשגה.

הא' בלאו: רבותי, אני רוצה להעמיד להצבעה שתי קבוצות של הצעות. הצעה אחת היא להביע את השלילה של ההשגה על ידי שם חיובי, כגון נבצרות או נמנעות, שהרי עיקר החשיבות היא ל-unattainability, משהו שאי אפשר להשיג אותו. ההצעה השנייה היא לבחור באחד הביטויים הכוללים אי-, כלומר אי-הישגות, אי-מושגות או אי-נשיגות. הבה נצביע תחילה ונכריע בין שתי הקבוצות האלה.

הא' אורנן: יש חיסרון בדרך הזאת של הכרעה בין קבוצות. יכול להיות למשל, שאחד החברים נבצרות טובה בעיניו ונמנעות לא. על איזה קבוצה הוא יצביע?

הא' ברוידא: נמנעות ונבצרות אינן פותרות את שאלת המונח ההפוך, attainability.

הא' בלאו: attainability חשיבותו פחותה. הלוא החידוש במדע הוא שיש דבר אשר מבחינה פיסיקלית עקרונית אי אפשר להשיג אותו ולהגיע אליו. זהו החידוש, ולזה אנחנו זקוקים. attainability כבודו במקומו מונח.

למרות הסתייגותו של הא' אורנן, אני מציע שנחליט תחילה אם נשתמש במלת השלילה אי, או שהשלילה תבוטא על ידי השורש עצמו, היינו נבצרות או נמנעות.

הצבעה

- בעד נבצרות או נמנעות - 17
בעד מונח הפותח באי- - 6

הוחלט לקבוע „נבצרות” או „נמנעות”.

- בעד נבצרות - 15
בעד נמנעות - 4

נתקבל המונח „נבצרות”.

הא' מורג: הבה ניקח משפט לדוגמה: „ההגעה לאפס המוחלט היא בגדר הנבצרות”.
למה לא „בגדר הנבצר”?

הא' בלאו: במשפט שהבאת אפשר להשתמש בשם תואר, אבל כשתרצה להשתמש במושג מופשט - תשתמש בנבצרות.

הא' אורנן: אני רוצה להציע שאנחנו נחליט החלטה כללית שתמנע הרבה עמל מהרבה ועדות וגם מהמליאה: אם יש מושג חיובי מותר להוסיף לפניו אי- ולהפכו למושג השלילי. יש חיסרון קבוע אצלנו, שאנחנו לעולם דנים בפרט ואיננו רואים מהו הכלל שעומד מאחוריו. לעניין הזה רציתי להסב את הדעת. אין צורך להביא מונחים ולהתווכח אם כלול בהם מושג השלילה, במקום שיש לנו מושג חיובי.

הא' בר-אשר: יש כאן בעיה מיוחדת מפני שמבחינה מדעית החידוש הוא דווקא באיבר שבאנגלית מוסיפים לו un.

הא' בלאו: אל המליאה מגיעים רק מונחים אשר בוועדה מתעורר פקפוק לגביהם. המונח הזה בא לכאן לא בגלל האי, אלא מפני שהתעורר פקפוק.

הא' קררי: הצעת הא' אורנן איננה כה פשוטה. אין אנחנו יודעים את התפוצה של כל מילות השלילה מן הסוג הזה (אי-, לא, בלתי, חוסר, היעדר). הבעיה אימתי אומרים כך או כך עדיין טעונה מחקר.

הא' בלאו: נעבור למונח הבא: רֶכֶב־קָרוֹן – van. המונח הזה שייך למונחי התחבורה, אך לא אושר במליאה (בישיבה קע"ג; ראה זיכרונות ל"א–ל"ה, עמ' 108–111).

הא' אירמאי: למילה van יש הרבה פירושים המקובלים בארצות שונות (באנגליה, באמריקה או באוסטרליה). אנו דנים כאן במשאת שיש עליה קופסה גדולה סגורה. בעגה של הנהגים היא נקראת מכונית מסחרית.

בחוק יש הגדרה כזאת: רכב סגור בעל מנוע בנפח עד אלפיים סנטימטרים קוביים נקרא רכב פרטי דו־שימושי, ורכב סגור בעל מנוע בנפח גדול יותר נקרא רכב מסחרי אחד. הכוונה היא למשאת שחלקה העליון בצורת תיבה סגורה, בלי לשים לב לגודל שלה. ההצעה שהוצעה, רכב קרון, לא נראתה לכל המשתמשים, מכיוון שזה לא קרון. המילה קרון אינה מציינת את התכונה העיקרית, שזה דבר סגור; קרון יכול להיות גם פתוח. אפשר לקרוא לזה משאת סגורה, או בשם המקובל מכונית מסחרית.

הא' מגד: אם הכוונה היא ל־van, הרי van משמש גם לנוסעים ולא רק למשא. המונח רכב קרון לא יתקבל, מפני שהוא מסורבל עוד יותר מהרכב עצמו... אני חושב שצריך למצוא מילה אחת, ועלו בדעתי שתי הצעות: רכ־רכב – לא במובן של 'הרבה', אלא במובן של 'גדול יותר'; או קרונון.

הא' פורת: באחד מתרגומי השתמשתי בקרונונית, כלומר כמין שילוב של מכונית וקרון. אבל שם הייתה הכוונה למכונית משטרה סגורה, בנוסח המשמר האזרחי אצלנו, מה שקרוי בפי העם "טְרַנְזִיט".

הא' אורנין: ה־van הזה נעשה עכשיו יותר ויותר נפוץ, מפני שהוא מכונית גדולה שמשמשת לנוסעים רבים.

הא' אירמאי: רבותיי, יש לי פה מילון של ובסטר ומילון של לרוס, ועל פי הגדרתם van הוא 'רכב מכוסה גדול להעברת ריהוט וטובין אחרים בדרך' או 'משאת מכוסה קטנה לשם חלוקת דברי מכולת וכדומה'. אין פה הסעת אנשים; רק טובין ורק דברים. מה שהציבור קורא van איננו ה־van שאנחנו עוסקים בו. אנחנו עוסקים ב־van במשמעות הרשמית ולא במשמעות העממית.

הא' בלאו: אנחנו עוסקים עכשיו במונחי התעבורה, ונדרש מונח לסוג מסוים של משאת הנקרא במילונים van. השימושים השונים של המילה האנגלית van אינם מעניינים אותנו. יש צורך בשם עברי למכונית מסחרית מכוסה.

הא' טל: מדובר אפוא במשאת סגורה. אני מציע לקבוע בשביל משאת סגורה את המונח משאת סגורה.

הא' שמעוני: ההגדרה במילון ובסטר יכולה להיות נכונה, אבל יצרני הרכב מייעדים את הטרגיזט גם כמונית גדולה לעשרה אנשים. זה בעצם ה־van בשפה היום-יומית, בארץ ובחוץ לארץ.

הא' בלאו: אנחנו לא עוסקים ב־van. אנחנו רוצים למצוא שם בשביל משאית סגורה.

הא' שמעוני: אבל איך תתרגם את המילה לאנגלית במילון?

הא' בלאו: אין פה בעיה. אפשר להוסיף הגדרה קצרה. לא מפי האנגלית אנו חיים. הרי לא נשנה מונח בגלל קשיים בתרגום לאנגלית! אני חושב שההצעה המהפכנית של הא' טל, משאית סגורה, היא הצעה טובה.

הא' ברוידא: אני רוצה להציע הצעה: מדובר כאן על מטען, ועל כן אפשר לקרוא לכלי הרכב הזה טוענית, על משקל מונית.

הא' צרפתי: אני מבקש את הקשבת הקהל, כיוון שיש לי פה מעלה שאין לאחרים: אני נהגתי ב־van מבוסטון לניו יורק...

ההצעה הטובה ביותר היא באמת משאית סגורה או משאית מכוסה. תחילה גררו את ה־van בעזרת סוסים, ונשאו בו בעיקר רהיטים שהחשיפה לשמש ולגשם יכולה להזיק להם. אחר כך נהפך ה־van לממונע. בדרך כלל אין הוא מיועד לאנשים; אבל אם יהיו שם כמה אנשים, הוא עדיין ייקרא van.

הא' פורת: נראה לי שכשעסקו ב־van במונחי התחבורה התכוונו למכונית הקרויה בפי העם "טרַנְזִיט". לזו חסרה מילה, ולא לסתם משאית סגורה.

הא' אמיר: אם נבדוק את כלי הרכב לסוגיהם – מונית, משאית ומכונית – אפשר לחשוב על מובילית. המונח הזה מזכיר את אוטומוביל. ועיקר תפקידה של המשאית הזאת הוא להוביל. משאית קטנה משמשת לחלוקת סחורה לחנויות וכדומה. ה־van משמש בעיקר להובלה.

הא' אירמאי: רבותי, אני משתומם. לא ידעתי שאני יושב בוועדה למונחי תחבורה. ישבה ועדה מקצועית, ישבו בה שנים עשר איש, נציגי משרד התחבורה ונציגי המרכז לבטיחות בדרכים, והם ביקשו מונח למשאית סגורה הנקראת באנגלית van. שלחנו חוזר לחברים וביקשנו הצעות ולא נענינו. מדוע נזכרתם עכשיו?

הא' בלאו: יש לנו שני סוגי הצעות: יש שהציעו מונחים מיוחדים, כגון טוענית ומובילית, ויש הצעה למונח בן שני מילים: משאית סגורה. נצביע ונחליט בין שתי ההצעות.

הצבעה

- בעד משאית סגורה – 13
- בעד מונח מיוחד – 10

הוחלט לקבוע "משאית סגורה".

הא' בלאו: נעבור למונחים תחקור ותדרוך – interrogation ו-briefing.

הא' טל: למונחים האלה יש משמעות לא רק בתחום עיבוד נתונים, אלא גם בתחומים אחרים: בצה"ל, במודיעין וגם במשטרה.

הא' אירמאי: המונחים האלה כבר אושרו באקדמיה במונחי אוצר אונסק"ו. תדרוך הוא briefing ותחקור הוא interrogation או briefing.

הא' בלאו: אם כך נעבור למונח הבא: fail-safe. השאלה היא אם לומר בטיחות-כָּשֶׁל או בטיחות בכשל. אבקש את הגב' ציפורה לזין, נציגת מכון התקנים, להסביר את עמדתה בנוגע למונח הזה.

הגב' לזין: אני שמחה להודמנות שניתנה לי להציג את הדבר, וגם נהנית לשמוע את כל הוויכוחים כאן. אבל כדאי שתדעו שמלבד המתרגמים הנכבדים היושבים כאן, יש עוד אנשים שמתמודדים יום יום עם בעיות של מינות. כאשר האקדמיה קובעת מונחים והיא משנה אותם לאחר מכן, יש לנו קשיים רבים. גם בקביעת מונחים חדשים כדאי מאוד להעביר לביקורת הציבור את המונחים המוצעים. לפעמים אנחנו קובעים מונחים חדשים בכורח המציאות, משום שאין לנו פנאי לחכות לקביעות האקדמיה. המונחים נכנסים לתקנים ואחר כך קשה לנו מאוד לשנות אותם.

התלבטנו הרבה בעניין המונח הזה. בהצעה בטיחות כשל יש אי-בהירות, ועלולים לחשוב שהכשל יש בו בטיחות. משמעות המונח היא שיש בטיחות לאדם בזמן כשל של המכשיר. מדובר על מכשיר חשמלי שקרתה בו תקלה; לדוגמה: מחשב ש"נִפְלָא", ויש בו מערכת המבטיחה שלא ייגרם נזק למשתמש בו. כדי להבהיר את המונח הנהגנו בטיחות בכשל. הבי"ת באה כאן לצורך הבהרה, ואנחנו מבקשים לא לשנות את המונח.

הא' אבנר: גם כשאנו אומרים אימת מוות לא המוות הוא האחוז אימה. אין שום חשב שמישהו יטעה ויחשוב שבטיחות כשל משמעה שהכשל הוא בטוח. הקונסטרוקציה הדקדוקית סובלת פירוש כזה, אבל השכל הישר אינו סובל את זה.

הצבעה

- בעד בטיחות כשל - 4
 בעד בטיחות בכשל - 18

הוחלט לקבוע "בטיחות כְּכֶשֶׁל".

הא' בלאו: נעבור עתה למונח מס' 6: טיפול או טפלול. הגב' לוינ' תואיל להסביר לנו את המושג.

הגב' לוינ': יש הבחנה בין to manipulate ובין to care או to handle, ואנחנו זקוקים לשני מונחים. המונח טפלול כבר נכנס לשימוש, אולי באופן בלתי רשמי. לצערי קורה אצלנו במכון התקנים לעתים מזומנות שאנחנו רצים מהר יותר מהאקדמיה, כי הטכנולוגיה מתקדמת. המונח טפלול נכנס אצלנו כבר לתקנים ויש בעיה לשנות אותו.

הא' בלאו: מה ההבדל בין שני הביטויים האנגליים או שלושת הביטויים האנגליים?

הא' אירמאי: הציבור משתמש במילה טיפול במשמעויות רבות. כשאני לוקח חומר כימי ומשנה את עצם מהותו על ידי הרכבה בחומרים אחרים זה נקרא באנגלית treatment, ובעברית טיפול. ישנו טיפול מסוג שני שאיננו משנה את מהות החומר אלא את מצבו או את צורתו, כגון צביעת החומר. זה נקרא באנגלית manipulation. הציבור אומר בשני המקרים טיפול, אולם אנשי המקצוע רוצים להבחין בין שני הסוגים. ההצעה, שהועלתה לפני שנים, הייתה לא לזנוח את השורש ט-פ-ל ולבחור שורש אחד, אלא לשנותו מעט. כדרך שקבענו מן המילה תקינה - תקנון, מן חזרה - חזרור, מן תוכן - תכנון ועוד, נאמר טפלול, להבחינו מטיפול. הואיל ו-treatment הרבה יותר נפוץ, השארנו את טיפול לציון treatment, ול-manipulation, שהוא מונח יותר מקצועי ואינו רווח בציבור, נייחד את טפלול.

handling איננו מונח מקצועי בתחום הזה, אלא מילה הרבה יותר כללית. יש לה כמה משמעויות: אחד מהם הוא טיפול, ואחד הוא הנקרא שינוע, וזה דבר אחר לחלוטין. יש עוד manipulation אחר שהאקדמיה כבר עסקה בו וייחדה לו את המונח יידון. למשל, כשצריך לעסוק בחומר רדיואקטיבי שמסוכן לנגוע בו אבל צריך לעסוק בו בידיים, מכניסים אותו לכלי מיוחד, ומכניסים את הידיים לתוך שרוול מיוחד כדי לטפל בו. לזה קראנו יידון.

הגב' זמלי: אני חושבת שחשוב לדעת באיזה תחום אנו עוסקים, ומה משמעות המונח בתחומים אחרים. המונח manipulation עלה בדיון על מונחי תחבורה בדרכים; דנו בו בכמה ישיבות של המליאה. הוא עלה כשעסקנו במונחי הרפואה, ואני חושבת שהוא עלה

גם בוועדה למילים בשימוש כללי במשמעות מתחום הדיפלומטיה, במובן של תכסיסים למיניהם.

הא' קדרי: צריך לעסוק במונח מתוך מודעות לכך ש-manipulate פתוח גם לשימוש מושאל ולהוספת קונוטציה שלילית. יכול להיות שדווקא מנימוק זה טפלול הוא טוב, מפני שטפלול יכול גם להשתמע לגנאי.

הא' אירמאי: אנו דנים במונח במשמעותו הטכנולוגית בלבד.

הא' שמעוני: אבל יש למונח גם משמעות הרבה יותר כללית! אפשר להגיד: האדם הזה הוא מניפולטיבי, הוא מפעיל אנשים, הוא מפעיל תככים. יש קשרים רבים בין הטכנולוגיה ובין השימוש הכללי, גם במונחים. ואם כבר דנים על היבטים טכנולוגיים, צריכים לדון על כל ההיבטים של המונח הזה.

הא' בלאו: הדבר איננו נראה לי, משום שאין אנחנו תולים את דברינו באנגלית. בדרך מקרה יש למילה האנגלית manipulate גם הוראות כאלה. אנו דנים בכימיה, והמונח המחודש יוכל להישאר רק בתחום הכימיה. אין שום סיבה שהכימאים יגלו לציבור ש-manipulation הכימי נקרא טפלול.

הצבעה

בעד טפלול לציון manipulation – 10

בעד טיפול – 7

הוחלט לקבוע "טפלול".

הא' בלאו: המונח הבא הוא retrofit, ומוצע לקבוע הַסְכָּה או הַסְכָּה.

הא' עופר: שתי הצורות הקרובות האלה הוצעו במושב המשותף לוועד המינוח ולוועד הדקדוק. הערעור שעלה פה אינו עוסק בבעיה הדקדוקית. הטענה היא שבתעשייה האווירית קוראים ל-retrofit השבחה. כלומר, המליאה צריכה להכריע בין הסכה (הסביחה) ובין השבחה. הצעות אחרות שעלו במהלך הדיונים היו אֶשְׁפּוּר ואֶשְׁפּוּץ.

הא' פורת: רק היום קראנו בעיתון שהתעשייה האווירית חתמה חוזה עם צבא ארצות הברית לעשות השבחה במטוסי אף-15. אם בתעשייה האווירית מקובל המונח השבחה, למה צריך להציע מונח אחר?

הא' טל: הטענה הייתה שלא תמיד מדובר בהשבחה, כלומר בשינוי לטובה.

הא' בלאו: הכוונה היא תמיד להשבחה; לא תמיד היא מצליחה, אבל איש לא ישנה כלי כדי שהוא יהיה גרוע יותר!

הא' אמיר: לפני כמה שבועות הקדיש העיתון ידיעות אחרונות שלושה עמודים לעגה הצבאית, ושם היה המונח אשפוף, בדיוק במשמעות שאנו מדברים בה. כלומר, הפועל לאשפץ כבר מקובל בעגה. אין זה מחייב אותנו, כמובן, אבל עלינו לדעת שכך מקובל. כדי להבחין בין השבחה לבין משהו אחר, אפשר לקבוע כאן אִשְׁבוּחַ, על משקל אותו האשפוף, אם אין אנו רוצים בצליל הצורם הזה של האשפוף או באופי העגתי שלו. אפשר לאשבח, במקום להשבח.

הא' עוז: "וכתתו חרבותם לאִתים" זו השבחה?

הא' בלאו: בשביל הפציפיסט זו השבחה, בשביל איש המלחמה זה קלקול...

הא' קדרי: השבחה הוא שם דו־משמעי, הרי זה יכול להיות גם שם הפעולה של הפעיל פנימי, שאינו מציין את פעולתו של המתקן אלא את התהליך של הדבר המשבחה.

הא' אירמאי: המילה retrofit העסיקה אותנו הרבה מאוד זמן, והוצעו הצעות רבות מאוד. הכוונה היא לסוג של הִסְקָלָה, modification, זאת אומרת שינוי מסוים, לא יסודי, אשר מביא להתאמה טובה יותר של הדבר המוסגל לייעודו, זהו ה־retrofit. מילה מתאימה מאוד הייתה שיפוף, אבל מדובר בסוג מסוים של שיפוף, ודרוש לו מונח מיוחד. בין ההצעות השונות זכה אשפוף לתמיכה הרבה ביותר, אולם הוא עורר גם התנגדויות. בצבא מקובל כרגע המונח השבחה, ואפשר גם לקבל אותו. אני באופן אישי תומך באשפוף, כי זה סוג של שיפוף. למעשה צריך לבחור בין השבחה כפי שנהוג בצה"ל ובין אשפוף, הצעה שצה"ל מוכן לקבל. הסכה – בשום אופן לא, משום שהסכה (או הסיכה) משמשת להם במשמעות אחרת לגמרי.

הא' בלאו: רבותיי, אנחנו עומדים להצביע. אני מציע שנצביע תחילה על השבחה, ואם הצעה זאת לא תתקבל נבחן את ההצעות האחרות.

הצבעה

בעד השבחה – 18

הוחלט לקבוע "השבחה".

[הערת העורך: ההחלטה שונתה בישיבה ר"ט. ראה להלן, עמ' 312.]

הא' בלאו: המונח הבא הוא תדמות - imagery.

הא' טל: יש תדמות במונחי הפסיכולוגיה, והוא מציין את כלל הדמויות שמישהו מעלה על דעתו. אינני יכול להסביר כרגע מה ההבדל בין זה לבין דימוי, אבל המונח תדמות ישנו. זו עובדה.

עתי מבקשים בעלי המקצוע ליצור שם פעולה מן הדבר הזה, כלומר תדמות.

הא' ברוידא: אני מציע למחוק את המילה הזאת. אני חושב שכל העניין בא מתוך חיקוי קופי ללשון האנגלית שיש לה בקלות אפשרות ליצור את image מ imagery. בכל לשונות המערב אין מילה כזאת. עיינתי גם במילון הצרפתי, הגרמני, הספרדי והאיטלקי - ואין מילה כזאת. בגרמנית אומרים Bildersprache. אם בכל שפות התרבות האלה אין מילה ל imagery, אנחנו יכולים להסתפק בלשון המראות של ביאליק או בכל הדמויות והדימויים שאתם רוצים.

הגב' זמלי: המילה תדמות אינה נראית לי, אבל אינני יכולה להסכים עם דברי הא' ברוידא, משום שהגיעה אליי בקשה של פרופ' משיח מבית החולים תל-השומר המבקש לדעת מהו השם המתאים למחלקה שרוב בתי החולים נוהגים לקרוא לה מחלקת ההדמיה, ולכל התחום הרפואי הזה. בבית החולים תל-השומר המחלקה נקראת מחלקת הדמאה, היא כוללת למשל מכשיר אולטראסאונד וסורק אלקטרוני.

הא' סיוון: הרמיה היא מילה שלי! אני הצעתי אותה למשרד החינוך, והוא קיבל את ההצעה.

הא' אירמאי: כדי להסביר את המונח imaging, עליי להסביר את ההבדל בין simulation ובין imaging.

כאשר אני רוצה לבדוק דבר א והדבר קשה, אני עושה דבר אחר לגמרי, ב, ואני יכול להסיק ממנו משהו, כגון נוסחה מתמטית, על א. למשל: יש לי איזה תהליך (א), ואני הופך אותו לתווים במחשב (ב), והדבר עוזר לנו להסיק מסקנות לגבי התהליך. זה נקרא simulation או הדמיה, מונח מקובל. מכשיר ההדמיה, הסימולטור, נקרא הדמיה. imaging זה דבר אחר: יוצרים באמצעים שונים דמות מסוימת. למשל, אני בודק את המוח ואני יוצר איזו תמונה, איזו דמות, כדי שאוכל לראות אותו בעיניי. לפעמים הדבר נעשה על-ידי חום.

הא' טל: לדוגמה: גלים מגנטיים פולשים לתוך עמוד השדרה ויוצרים את תמונת עמוד השדרה מבפנים על צג של מחשב. זה לא צילום; הם מחקים את הפנים, וכך אפשר לראות מה מתרחש שם. זה imaging.

הא' אירמאי: בכמה מקומות, וביניהם גם בצה"ל, השתמשו במילה הַדְמָאָה לציון imaging. אבל הַדְמָאָה אינה הצעה טובה, כי היא קרובה מדי לְהַדְמִיָּה, ולשתיהן פועל אחד. ה־simulation וה־imaging הם שני דברים שונים, וצריך למצוא להם מונחים שונים. גם המילה דְמוּי כבר תפוסה. לציון המושג המופשט imagery נוצר החידוש תְדָמוּת, ולכן הוצע כאן שם הפעולה תְדָמוּת.

הא' בלאו: המונח תְדָמוּת איננו אסתטי בעיניי. ננסה למצוא מונח שיביע יצירת צורה שהיא מעין תמונה, אך איננה צילום. אם לא נמצא מונח מתאים נדחה את ההחלטה.

הא' אמיר: לא לחינם אנחנו שומעים כאן את המילה תמונה, וכל המנסה להסביר לנו במה הדברים אמורים משתמש בה. נקבע אפוא תָמוּן.

הא' מגד: אני מציע למחשבה: תְחַקֵּית, מלשון חיקוי.

הא' ברוידא: אני רוצה להעיר שבפרק א' של ספר בראשית באה המילה image. "בצלמנו כדמותנו" (בראשית א, כו) מתורגם בוולגאטה שם ad imaginem et similitudinem. ובכן, צלם היא המילה המדויקת ל-image. אולי נוכל לבנות משהו על פי image המקורי: הַצְלָמָה.

הא' בלאו: רבותיי, אנחנו רושמים לפנינו את ההצעות השונות לגזור את המונח מתמונה, מחיקוי, או מצלם. ועד המינוח ידון בהצעות האלה. אני מבקש, אם אפשר, להימנע מן התדמוּת, כי היא נראית לא אסתטית.

הא' אירמאי: רציתי להגיד שבצה"ל מעכבים כבר שנה שלמה פרסום של חוזה עם שם של המחלקה, ומחכים למונח זה. אני מוכן לקבל גם את ההצעה תימוּן, היא נראית סבירה בעיניי. אני מציע שבכל זאת נחליט כאן, כי העיכוב אינו טוב. עלולים לפרסם את הדמאה, וזאת תהיה בכייה לדורות. מוטב להחליט היום על דבר טוב יותר.

הא' טל: באופן עקרוני, אני חושב שהבהילות אינה צריכה להשפיע על שיקולינו.

הא' בלאו: אני חושש שאין לנו בְרָרָה. ועד המינוח יציע את הצעתו, ואחר כך נחליט. המונח האחרון הוא ציפוי חריתה, והשאלה היא אם לכתוב חריטה בטי"ת או חריתה בתי"ו.

הגב' לויז: במילוני האקדמיה המילה נכתבת בשתי הדרכים. במילון למונחי הסרטוט, במילון למונחי המכוננית, ובמילון למונחי הטכניקה הכתיב הוא בטי"ת ואילו במילון למונחי הימאות הכתיב הוא בתי"ו. יש לנו המילים חרט ומחרטה הנכתבות בטי"ת. אני שואלת מדוע לא להתיר את השימוש גם בטי"ת וגם בתי"ו כפי שהאקדמיה עצמה קבעה במילוניה.

הא' בלאו: אין אנחנו מעוניינים להתיר למונח אחד גם כתיב בטי"ת וגם בתי"ו. מבחינה היסטורית, השורש ח־ר־ת הוא קשה להסבר. בתורה מצאנו "חרות על הלחות" (שמות לב, טז); המילה חרות נראית כצורה ארמית של ח־ר־ש, וזה מוקדם מדי מכל הבחינות. (ההגייה ב־t היא ערבית מדוברת עירונית; בערבית ספרותית זה th, ח־ר־ש). המילה חריטה בטי"ת היא מילה מבוססת ואנחנו יודעים מאין באה. להבדיל בין שתי המילים אין אנחנו מסוגלים. צריך להחליט על צורה אחת ולקבל רק אותה.

הגב' לוי: אני מעדיפה כמו במילון הסרטוט, המכונית והטכניקה – חריטה בטי"ת.

הא' אירמאי: באופן אישי אני נוטה לכתוב בטי"ת, אבל אני רוצה להסביר מה המצב במינוח בעניין זה. עד כה בכל המונחים בטכניקה שנקבעו מן השורש הזה, הכוונה היא לדבר שהוא בסימטריה סיבובית, מזה באה המילה חרוט. לעומת זאת השורש ח־ר־ת משמש בדברים שנחרתו בתוך משהו. במונחי ארכאולוגיה, למשל, חרוֹתָּה היא כתובת שנחרתה בסלע. אבל בכל זאת החרט, העט שבו חורתים, נכתב דווקא בטי"ת. לכן אני בעד טי"ת, למען הפשטות.

הא' צרפתי: אני תמיד הנחתי, אולי בטעות, ש-graffito הוא חריתה בתי"ו. חריטה בטי"ת קשורה לעשייה באבניים, כדברי הא' אירמאי. אם אינני טועה המילה חרוט נמצאת בערבית בימי הביניים, ומציינת קונוס.

הא' בלאו: זו מילה משותפת, היא נמצאת גם בערבית.

הא' אורנן: אני חושב שכדאי לשמור את ההבחנה שפרופ' אירמאי הסביר אותה, בין תנועה סבובית ובין תנועת חריתה במכשיר העושה קווים ישרים. למה לבטל את התי"ו? מה קרה? רצפת חריתה שבמונחי הימאות איננה נעשית בתנועה סיבובית. יש הבחנה ברורה בעברית בין שני הדברים האלה.

הצבעה

בעד חריטה – 14

בעד חריתה – 4

בעד התרת שני הכתיבים לא הצביע איש.

הוחלט לקבוע "חריטה".

ה.

הא' בלאו: אני מביא עכשיו לאישור כולל כמה רשימות מונחים, אשר נדונו כבר בוועד המינוח ובוועד המשותף לוועד המינוח ולוועד הדקדוק ("שני הוועדים"). אני מזכיר שכבר לפני עשר שנים לפחות קבענו שרשימות מונחים שנידונו בוועדה המקצועית שלהם, יידונו אחר-כך בוועד המינוח ובוועד המשותף. המליאה האצילה מסמכויותיה על הוועד המשותף. אני מביא אפוא לאישור את המילונים ורשימות המונחים האלה:

1. המילון לעיבוד נתונים אוטומטי, פרקים 1-18 ופרק 23
2. המילון למונחי גאודזיה
3. המילון למונחי אנרגיה
4. רשימת הצבעים מתוך המילון למונחי צבעות
5. המילון למונחי כימיה אורגנית (חוץ מנספח ד),
וכנספח לו הנומנקלטורה של הכימיה האורגנית
6. מונחים בביולוגיה מולקולרית (פרודתית).

הא' אירמאי: יש לי כמה השגות על מונחי הביולוגיה המולקולרית. אינני מתנגד לאישורם, אבל אני מבקש שהערותיי יידונו בוועדה.

הא' בלאו: כמובן, תמיד יש לכל חבר הזכות לערער על כל מונח.

המילונים ורשימות המונחים אושרו.